

DE GELE KWIKSTAARTEN VAN HET BOLLENLAND.

I. Zowel in 1970 als in 1971 werd een broedgeval van de Engelse Gele Kwikstaart vastgesteld in het bollenland aan de Kraaierlaan te Noordwijkerhout. Daar ook op andere plaatsen Engelse Gele Kwikstaarten werden gezien, ontstond het vermoeden dat op veel meer plaatsen in de Bollenstreek de Engelse Gele Kwikstaart als broedvogel aangetroffen kon worden.

Begin mei 1972 werd begonnen de polder tussen Noordwijk en Noordwijkerhout nauwkeurig op Gele Kwikstaarten te onderzoeken. Tot mijn verbazing waren de Engelse gelen veruit in de meerderheid. Ook in het Langeveld trof ik dezelfde situatie aan. Natuurlijk denk je dan dat dit nog allemaal doortrekkers zijn, hoewel veel vogels toch al territoriumgedrag vertoonden. Eind mei en begin juni werd het bollenland opnieuw onderzocht en nu bleken overal de kwikstaarten reeds aan het voeren te zijn. In totaal werden tussen Wassenaar en Heemstede op 110 plaatsen Engelse Gele Kwikstaarten aangetroffen en op 169 plaatsen de gewone grijskop Gele Kwikstaarten. Daar vrijwel alle vogels alarmeerden en/of met voer werden waargenomen, kan aangenomen worden dat het hier steeds broedvogels betreft. Al deze kwikstaarten broedden in bollenland, bij voorkeur tussen de tulpen. In de hooilanden tussen de bollenpercelen trof ik geen enkel paartje aan, hoewel deze graslanden een rijke vogelstand hadden. Wel werd dit grasland als fourageerterrein gebruikt. De hoogste dichtheden werden aangetroffen in de laaggelegen polders met weinig bebouwing en veel slootjes, n.l. 17 paar per 100 ha.

II. Voorkomen van de Engelse Gele Kwikstaart in Europa.

Zoals de naam al zegt, vormt Engeland het voornaamste broedgebied van de Engelse Gele. In Schotland en Wales komt de soort (of ondersoort, zie verderop) niet veel voor en in Ierland is ze uitgestorven. Op het continent komt de soort alleen voor langs de kanaalkust van Frankrijk en hier en daar in ons land. Uit Duitsland zijn enkele broedgevallen bekend van de waddeneilanden, terwijl de Engelse Gele Kwikstaart van 1910 tot 1941 op Helgoland broedde. Uit Zuid-Noorwegen zijn broedgevallen bekend uit 1946, 1947 en 1960. Ook is er één broedgeval bekend uit Zweden (Falsterbø 1963), evenals uit België (1952).

In Nederland zijn tot 1970 ca. 25 broedgevallen gepubliceerd en wel bij: den Haag, Noordwijk, Afsluitdijk, Texel, Vlieland, Terschelling, Hondsbosse,

Castricum, Waterland Saeftinge, Loosduinen, Amsterdam, Heemstede. Ook de andere waarnemingen komen vooral uit het kustgebied. Er zijn echter ook waarnemingen uit O.-Flevoland en zelfs uit de omgeving van Eindhoven. Uit deze gegevens blijkt dat de Engelse Gele Kwikstaart een typische kustvogel is. Alleen in Engeland komt hij ook in het binnenland voor. Ook in de bollenstreek is deze soort het talrijkst naar de duinkant toe.

III. Engelse Gele Kwikstaart : soort of ondersoort?

Er zijn maar weinig gebieden waar deze vraag bestudeerd kan worden. In Z. Engeland is de gewone grijskop (*Motacilla flava flava*) een zeldzame broedvogel, die er niet eens jaarlijks meer broedt. Ook in Frankrijk komen wel veel Engelse Gele Kwikstaarten voor langs de Kanaalkust; de grijskoppige gele kwikstaart ontbreekt hier geheel. (N. Mayaud 1952). Dit houdt in dat de bollenstreek (en wellicht nog meerdere delen van ons land) het enige gebied is waar beide kwikstaarten in flinke aantallen op dezelfde terreinen voorkomen. Dit is daarom zo belangrijk, omdat alleen dan het probleem van de soortvorming binnen de gele kwikstaartengroep bestudeerd kan worden.

Veel artikelen zijn reeds geschreven over de systematiek van de gele kwikstaarten. Vanaf Sushkin (1925) zijn er velen geweest die deze interessante materie bestudeerden en tot de konklusie kwamen dat de geelkoppige gele kwikstaarten beter als een aparte soort beschouwd konden worden. Bij de systematici zoals Vaurie, Voous en Mayr heeft deze mening nog geen post gevat. E. Mayr wijst erop dat er eerst meer bekend moet zijn over een zekere ecologische differentiatie en het voorkomen van gemengde broedparen.

Eerst even iets over het laatste. Vooral in Z. Engeland zijn nogal wat gevallen bekend van gemengde paren: *flava* ♂ x *flavissima* ♀. Ook uit ons land zijn enkele gevallen bekend, maar dan: *flavissima* ♂ x *flava* ♀. In Z. Engeland zijn ook merkwaardige kwikstaarten waargenomen, die kenmerken van beiden vertoonden. Ook bij Noordwijk zag ik een dergelijke vogel: licht bleekgele buik en wenkbrauwstreep en blauwgrijze kop en rug. Gemengde paren heb ik niet gekonstateerd. Misschien komt dit omdat zelfs in de hand niet altijd te bepalen is of een ♀ een *flava* of een *flavissima* is. Bij een groot aantal paren was het wel mogelijk beide vogels te determineren.

Hiet niet vinden van gemengde paren is misschien toch niet zo vreemd als het lijkt. Bij veel soorten is aande rand van het verspreidingsgebied één der sexen slecht vertegenwoordigd. Komt in zo'n randgebied een nauw-

verwante soort talrijk voor, dan is het optreden van gemengde paren geen zeldzaamheid. Zo komen in Schotland in bepaalde randzónes veel gemengde paren Auerhoen x Korhoen voor en in Z.Duitsland Withalsvliegenvanger x Bonte-Vliegenvanger. Het is dan ook niet vreemd dat de gemengde paren juist daar voorkomen waar òf de Engelse òf de gewone Gele Kwikstaart slecht vertegenwoordigd is, zoals in Z.Engelend, delen van Nederland en vroeger op Helgoland. In dit licht bezien is het ontbreken van mengparen in de bollenstreek niet zo vreemd.

IV. Bij het ontdekken van een dergelijke populatie vraag je je af of deze kwikstaarten hier al eerder voorkwamen en of hun voorkomen tot de bollenstreek beperkt is. Waarschijnlijk zijn er veel Engelse Gelen over de (gele) kop gezien, daar de meeste vogelaars meer aandacht hebben voor duin en strand dan voor het bollenland. Vrijwel zeker moet de Engelse Gele ook op andere plaatsen te vinden zijn. Zo vond ik op 28 juni '72 nog 3 paar bij Baksum (N.H.) waarvan 1 paar een Koekoek voerde. Ook uit Voor- schoten, Delft en Vlieland werden broedgevallen gemeld, die er misschien toch op wijzen dat er ook van toename sprake moet zijn.

Het lijkt me aannemelijk dat ook in andere bollengebieden langs de kust Engelse Gele kwikken te verwachten zijn. Mocht u in de gelegenheid zijn een bollenperceel te bezoeken, kijk dan eens uit naar de Engelse gele. Als u het land inloopt, zullen de gele kwikstaarten al spoedig alarmerend boven u "hangen". Bent u dichtbij het nest dan blijven ze steeds boven u. Door even iets verder te lopen worden de dieren iets rustiger en strijken dan neer op een uitstekende stengel. Dan pas is het goed te zien of u met een Gele of met een Engelse Gele te doen hebt. De volgende gegevens zijn verder van belang: 1.grootte en ligging van het gebied dat onderzocht werd.

2.aantal paren Gele en Engelse Gele Kwikstaarten.

3.bij het vinden van een nest ook het bolgewas vermelden.

4. ook andere waarnemingen uit de broedtijd

(eind mei-begin juni) zijn van belang.

Uw waarnemingen worden met spanning tegemoet gezien door ondergetekende. Uiteraard zullen alle medewerkers in de herfst van 1973 een verslag ontvangen van de inventarisatie.

J.van Dijk
J.de Veerstraat 42, Noordwijk.
tel.01719-7114.